

Kiusaamista ehkäisevän toimintakulttuurin rakentaminen

Luento 30.11.2022

Miia Sainio (PsT), yliopistonlehtori, erityispedagogiikka

miia.p.sainio@jyu.fi

Luennon tavoitteet

Ymmärtää kiusaaminen teoreettisia ja tutkittuja lähtökohtia

- Pystyt rakentamaan oman toiminnan tutkitun tiedon varaan

Ymmärtää ryhmän ja opettajan rooli kiusaamisen vastaisessa työssä

- Sinulla on motivaatiota ja halua toimia omassa työssäsi kiusaamista vastaan

Ymmärtää koko kouluyhteisön ja verkostoitumisen merkitys kiusaamisen vastaisessa työssä

- Tiedät, miten kiusaamisen vastaisen työn pitäisi rakentua sekä mistä löydät tukea ja apua ja tietoa

Ihmettele ja reflektoi

Kyseenalaista ja pohdi

Kysy ja kommentoi

Kiusaamisen tutkimuksen kehittyminen

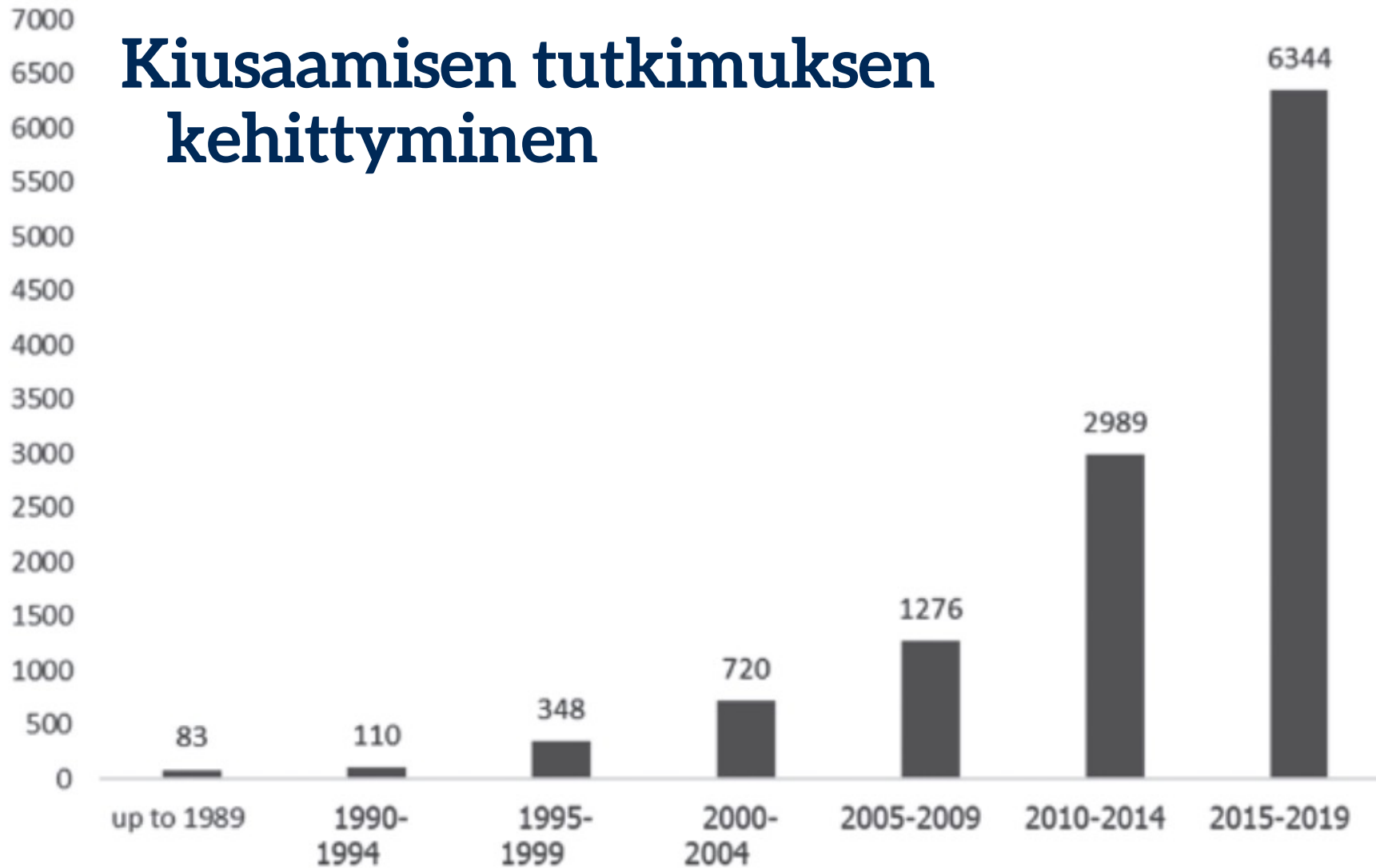
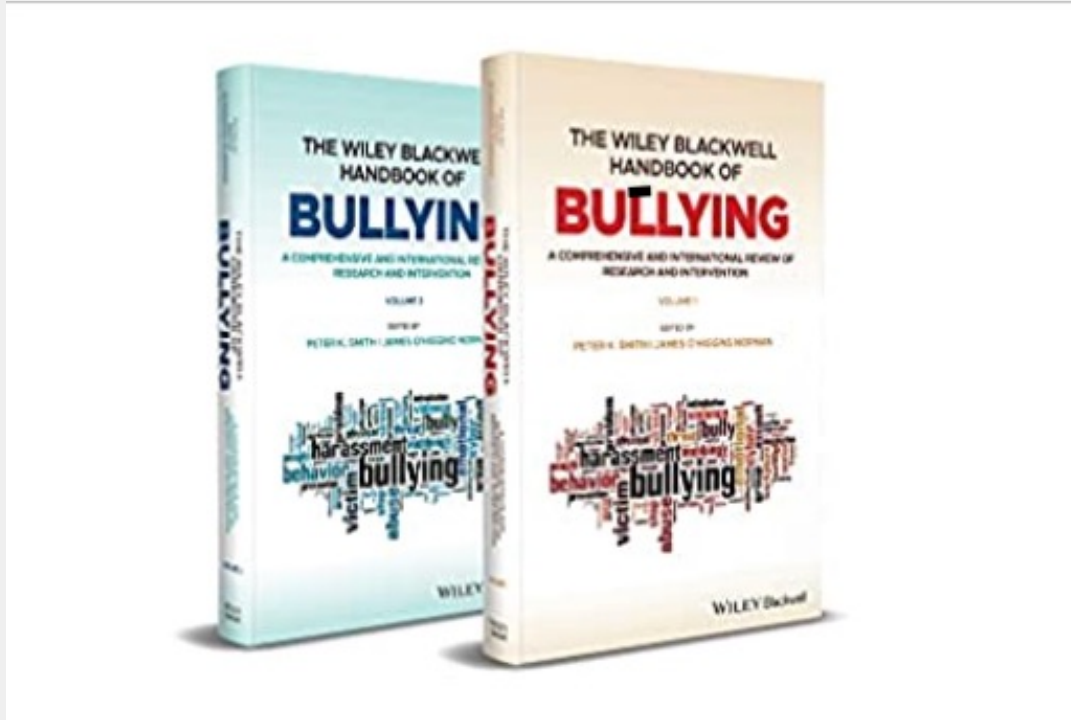

Figure 3.1 Number of articles with “bully” topic search term, from Web of Science, by 5-year periods. Source: ©Clarivate

Tutkittua tietoa paketoituna

Smith, P. K., & Norman, J. O. (Toim.). (2021). *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A Comprehensive and International Review of Research and Intervention* (1st edition). Wiley-Blackwell.

Pöyhönen, V. (2021). *Noidankehästä pois*. Tammi.

Kalvosarjan lopussa materiaaliveikkejä käytännön työhön

Palaa omaan kouluikäsi & lyhyt keskustelu

- Miten opettajat loivat kiusaamisen vastaista ilmapiiriä? Mitä konkreettisesti tehtiin?
- Miten kiusaamiseen puututtiin koulussa? Kuka puuttui, millä keinoin?
- Olivatko kiusaamisen vastaiset toimet tehokkaita? Mikä oli toimivaa? Mikä ei?

menti.com → 22 07 65

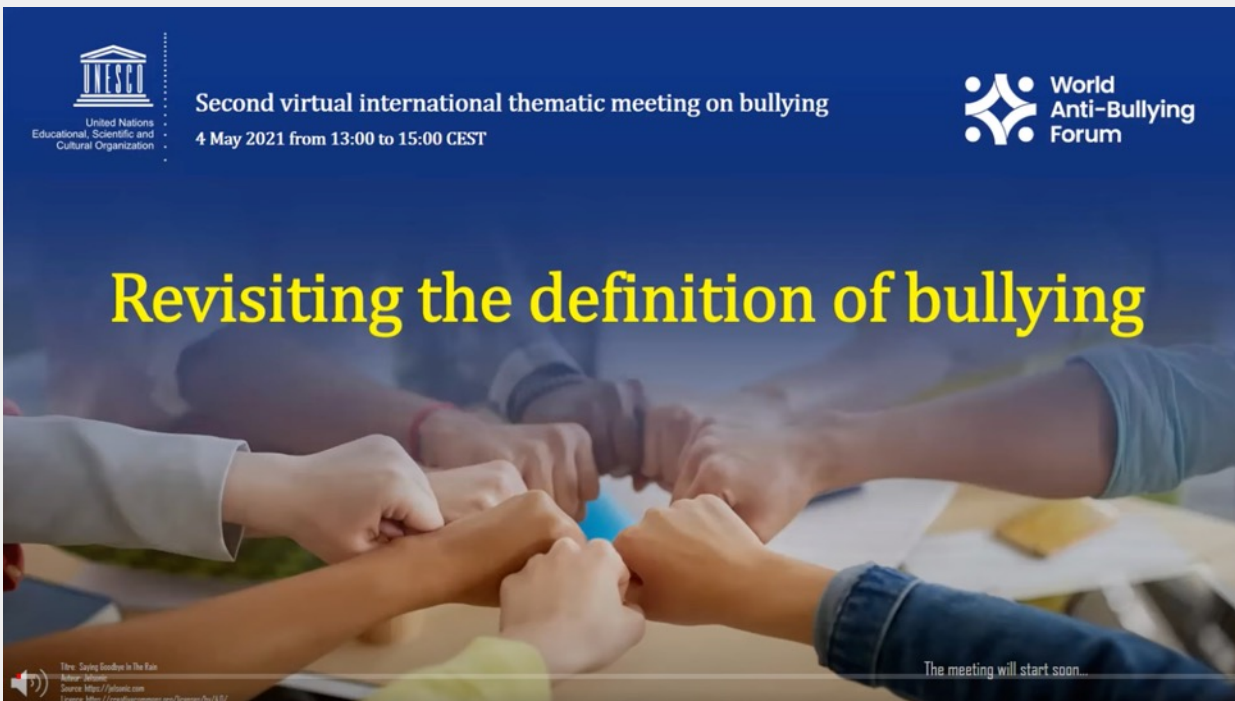

Määritelmästä keskustellaan kansainvälisellä tasolla

Webinar at World antibullying Forum (WABF, 2021).

<https://worldantibullyingforum.com/videos/2021-wabf-unesco-no-2/>

Osa kokee määritelmän liian kapeana, yksilöpsykologisena, joka ei huomioi monimutkaisia tilanne- ja kontekstuaalisia tekijöitä eikä rakenteellisia tekijöitä tai yhteiskunnan valtasuhteita.

Kiusaamisen määrittelyä...

Onko huomiotta jättäminen,
hiljainen hyväksyminen osa
kiusaamista?

TAHALLISUUS

TOISTUVUUS/JATKUVUUS

KOHTEEN
PUOLUSTUSKYVYTTÖMYYS/
ALISTEISUUS

Toisinaan ehdotettu myös sisällytettävän määritelmään:

SUBJEKTIIVINEN KOKEMUS

RYHMÄILMIÖ

Miksi tarvitsemme määritelmän?

Hellström, L., Thornberg, R., & Espelage, D. L. (2021). Definitions of bullying. Teoksessa *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying* (ss. 2–21). John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781118482650.ch1>

Horton, P. (2021). Critique of the Bullying Research Program. Teoksessa *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying* (ss. 60–75). John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781118482650.ch4>

Kiusaamista ei ole

- ...riitoja ja konflikteja
- ...leikkimielistä kiusoittoa
- ...yksittäisiä loukkauksia

MUTTA, joskus vaikea erottaa **kiusaamisesta**, joka voi...

- ilmentyä fyysisenä väkivaltana, henkisenä alistamisena, ulkopuolelle jättämisenä, nöyryyttämisenä, uhkailuna, pilkantekona...
- tapahtua koulun pihalla, ruokalassa, luokassa, koulumatkalla, verkossa...
- olla suoraa ja näkyvää tai epäsuoraa tai hyvin piilotettua

JA jota voivat toteuttaa ihan tavalliset lapset, nuoret ja aikuiset

Hän on itse
käyttäytynyt
uhkaavasti muita
kohtaan...

Täyttääköhän tämä kiusaamisen määritelmän?
Tapahtuiko koulussa vähintään 3 kertaa...?
Kuuluuko MEIDÄN puuttua?!!!

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY-SA-NC

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY-SA-NC

Onkohan tämä
riittävän vakavaa? Mikä
rikosnimike?

der

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY-SA-NC

Kiusaaminen vai rikos?

<https://www.poliisi.fi/neuvot/kiusaaminen>

Rangaistava
vihapuhe

Pahoinpitely

Vainoaminen

Seksuaalirikos

Kunnianloukkaus

Yksityiselämää loukkaavan
tiedon levittäminen

Laiton
uhkaus

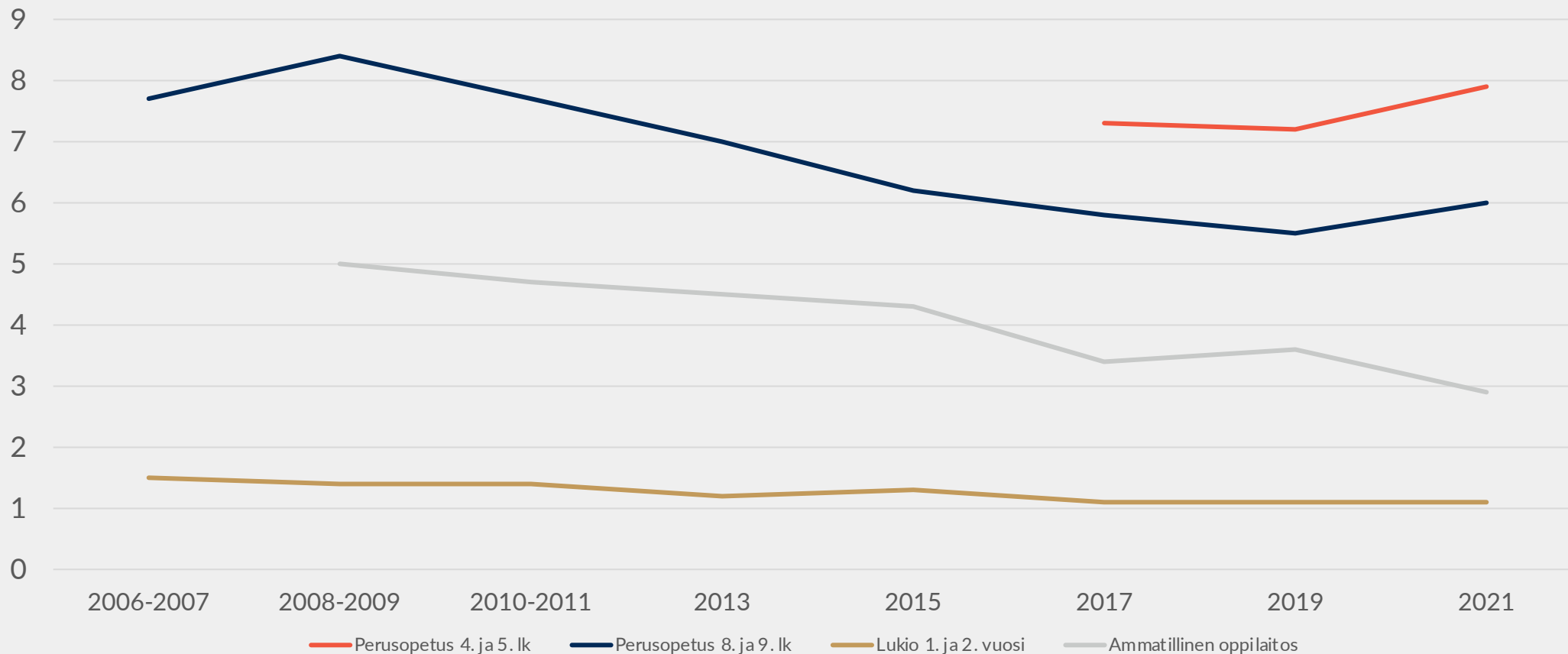
Miten yleistä kiusaaminen on

Miten yleistä kiusaaminen on Suomessa: Kouluterveyskysely 2006-2021

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, %

Luopa, ym. (2008.). Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000-2007.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79106/opm07.pdf?sequence=1>

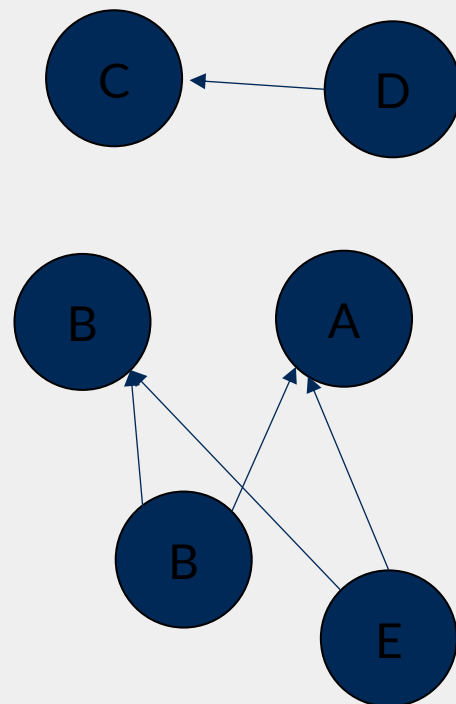

Kiusaamisen väheneminen tärkeää, mutta onko aiheetta juhlaan?

- Jos kiusaaminen kohdentuu vain harvoin / kiusaaminen on luokassa vähentynyt, kiusatut voivat entistä huonommin (itsetunto, masentuneisuus, somaattiset oireet, torjutuksi tuleminen)

Terveen kontekstin paradoksi

- Luokissa, joissa kiusaaminen vähenee, pysyvästi kiusatut voivat huonommin kuin niissä luokissa, joissa kiusaaminen lisääntyi/pysyi samana
- Kroonisesti kiusatut voivat huonommin kouluissa, joissa toteutettiin kiusaamisen vastaista ohjelmaa verrattuna ei-toteuttaviin.

Katsaus: Garandau, C. F., & Salmivalli, C. (2019). Can healthier contexts be harmful? A new perspective on the plight of victims of bullying. *Child Development Perspectives*, 13(3), 147–152. <https://doi.org/10.1111/cdep.12331>

Terveen kontekstin paradoksin mekanismista useita hypoteeseja

Syyselitykset: Sisäinen + pysyvä + kontrolloimaton asia
(self-blaming attributions)

Sosiaalinen vertailu itseään paremmassa asemassa oleviin
Sosiaalinen epäsopivuus / erilaisuus / kiusaaminen vakavampaa

Kiusaamisen seuraukset

Se mikä ei tapa, vahvistaa

Sitä vaan pitää vähän oppia
kestämään – kuuluu elämään

Rakkaudesta se hevonenkin potkii

Kiusatuksi joutumisen seuraukset tutkimuksen valossa

- Kiusatuksi joutuminen yhteydessä mm. akateemiseen suoriutumiseen, **fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen (ahdistus, masennus)**, yksinäisyyteen, minäkuvaan ja itsetuntoon, alkoholin käyttöön, käytösongelmiin, **itsetuhoisuuteen**
 - Seuraukset näkyvät myös aikuisiällä: mm. masennus, heikko itsetunto, runsas tupakointi, somatisointi, ongelmat sosiaalisissa suhteissa sekä opiskelussa ja taloudessa, psykiatriset ongelmat, itsetuhoisuus.
- Muutokset stressijärjestelmässä (mm. kortisolitaso, telomeerit) ja puolustusjärjestelmässä (tulehdusarvot/CRP-tasot)
 - Fyysinen ja emotionaalinen kipu toimivat samassa neurobiologisessa verkostossa, mutta lisäksi ihmiset uudelleenelävät herkemmin emotionaalisen kivun kuin fyysisen kivun.

Riskinä
kiusatun
identiteetti

Seurauksia toisia kiusanneille ja sivustaseuraajille

- Yhteyksiä toisia kiusanneiden...
 - lisääntyneeseen väkivaltaiseen ja rikolliseen käyttäytymiseen,
 - huumeiden käyttöön, tupakointiin ja alkoholin liikkakäyttöön
 - heikompaan koulutustasoon, työssä pysymiseen, taloudenpitoon ja työttömyyteen
 - vaikeuteen ylläpitää ystävyssuhteita
- Ns. **"kiusaaja-kiusatut"** voivat yleensä kaikkein huonoimmin
 - Kun kiusatuksi joutunut itse käyttäytyy huonosti, kiusaa muita?
- Kiusaamisen havaitsemisen, sivusta seuraaminen, voi olla myös ahdistava kokemus ja sen on todettu olevan yhteydessä sivustaseuraajan psyykkiselle hyvinvoinnille.

This Photo by Unknown Author is licensed under [CC BY](#)

This Photo by Unknown Author is licensed under [CC BY-SA-NC](#)

(ks. Rivers ym., 2009; Wolke & Lereya, 2014;)

Miksi kiusaamista tapahtuu?

Kiusaamisen syynä on usein kiusaavan oppilaan huono itsetunto: Onko näin?

- Tutkimustulokset ristiriitaisia toisten kiusaamisen ja itsetunnon välisestä yhteydestä: Osassa ei yhteyttä, osassa negatiivinen ja osassa positiivinen
- Meta-analyysin perusteella yhteys negatiivinen yhteys negatiivinen, mutta triviaali ($r = -0.07$, Tsousis, 2016)
- Nettikiusaamisessa yhteys hieman vahvempi ($r = -0.15$, Lei ym., 2020).

Onko kiusatuksi joutuneelle hyödyllistä kuulla, että se on vain kiusaavan oppilaan omista ongelmista johtuvaa käyttäytymistä?

Lei, H., Mao, W., Cheong, C. M., Wen, Y., Cui, Y., & Cai, Z. (2020). The relationship between self-esteem and cyberbullying: A meta-analysis of children and youth students. *Current Psychology*, 39(3), 830–842. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00407-6>

Tsaousis, I. (2016). The relationship of self-esteem to bullying perpetration and peer victimization among schoolchildren and adolescents: A meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior*, 31, 186–199. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.09.005>

Kiusaamisen mekanismit: Miksi kiusaaja kiusaa?

Huom! Tämä ei tarkoita, että
kaikki häiriökäyttäytyvät,
johtajatyypit ja tunnekylmät
kiusaavat

- Se voi olla tapa tavoitella ihailua, valtaa ja statusta ryhmässä...
 - Kiusaajat usein suosittuja oppilaita (Caravita ym., 2009 ; Vaillancourt ym., 2003)
 - Kiusaaminen auttaa ylläpitämään ja edelleen parantamaan statusta (Cillessen & Borch, 2006)
- Voi olla keino ryhmän yhteenkuuluvuuden tunteen aikaansaaminen / halu kuulua ryhmään
 - Valikoitujen luokkatoverien kiusaaminen voi muodostaa ryhmälle yhteisen tavoitteen ja luoda näennäisen yhteenkuuluvuuden tunteen (Garandeau & Cillessen, 2006)

KOTIMAA

Professori listaa neljä ihmistyyppiä – tällaiset lapset kiusaavat muita

Kiusaaville lapsille on yhteistä empatian puute ja halu saada valtaa, sanoo Turun yliopiston professori Christina Salmivalli.

<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000007859484.html>

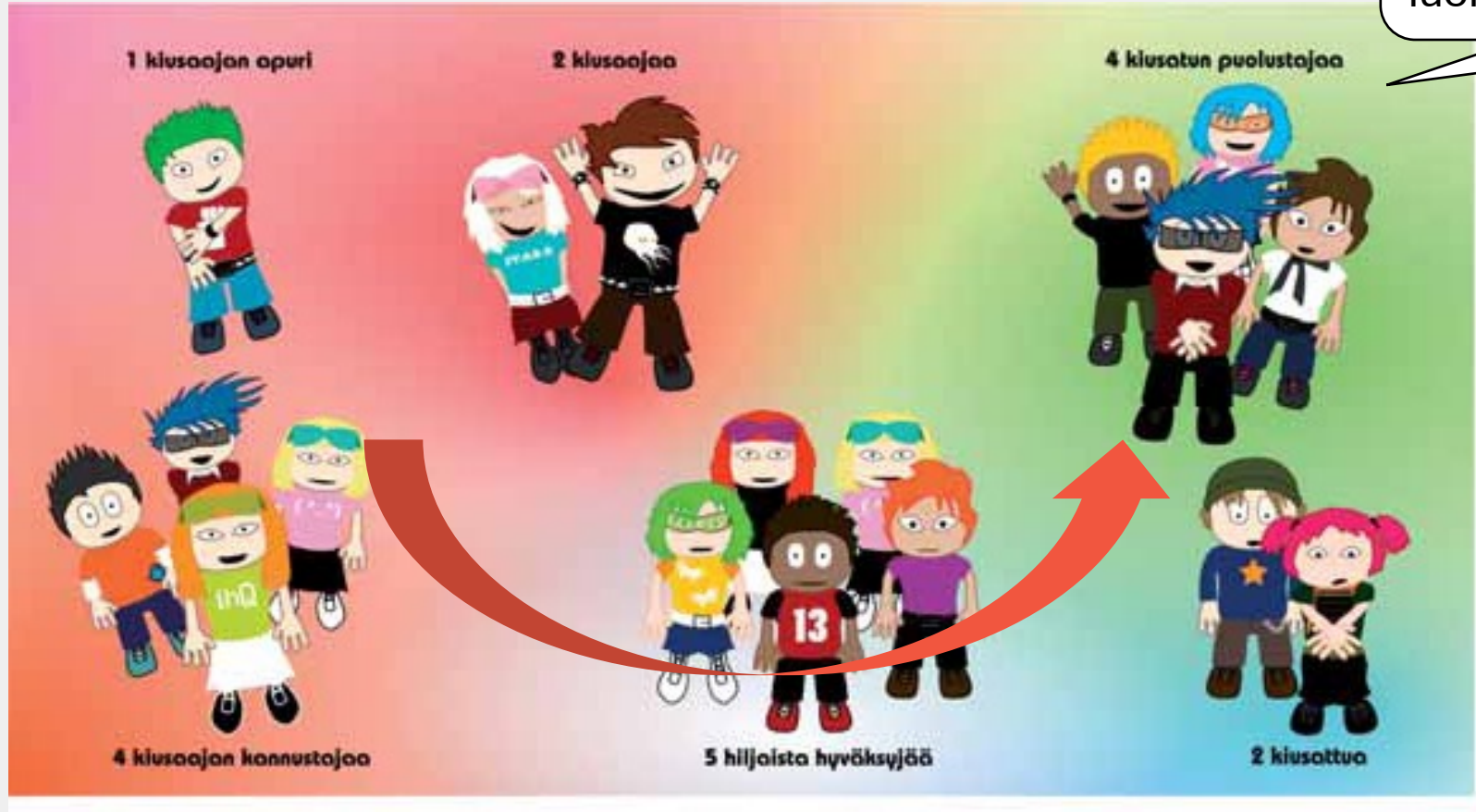
Jecaterina Mantsinen STT
14.3. 6:15

Häiriökäyttäytyvät
Johtajatyypit
Tavalliset lapset
Tunnekylmät

Kiusaaminen ja ryhmäroolit (Salmivalli ym. 1996-)

Kiusatuksi joutunut voi paremmin, jos hänellä on vähintään yksi puolustaja luokalla (Sainio ym., 2011)

Kuva: KiVa koulu 4lk. Opettajan oppaasta

Ryhmän merkitys
kiusaamisen
vastaisessa työssä

Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*, 22(1), 1–15.

Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: Implications for interventions. *Journal of Adolescence*, 22(4), 453–459.

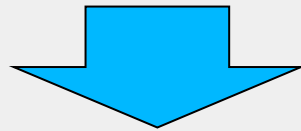

Miten kiusaamista selitetään?

- Suurimmalla osalla oppilaista on kiusaamisen vastaiset asenteet (Rigby & Slee, 1991)

MUTTA

- Kiusaaminen sallitaan JA siihen osallistutaan

KOGNITIIVINEN DISSONANSSI

Kymmenet katselivat 14-vuotiaan tytön pahoinpitelyä

JULKAISTU 10.12.2009 07:18 (PÄIVITETTY 13.12.2009 17:40)

Poliisi tutkii poikkeuksellista koulukiusaamistapausta Helsingissä.

Ilta-Sanomien mukaan jopa 40 nuorta katseli viime perjantaina, kun Helsingissä Viikin kirkon ulkopuolella pahoinpideltiin Latokartanon 8. luokkaa käyvää 14-vuotiasta tyttöä.

Tyttö oli joutunut jo aiemmin koulukiusaamisen uhriksi. Perjantaina yksi tytön kiusaajista oli suostutellut uhrille tuntemattoman tytön hakkaamaan 14-vuotiaan. Paikalla olleet nuoret soittivat kavereitaan katsomaan hakkaamista. Yksi paikalla olleista nuorista soitti lopulta uhrin äidille. Äiti juoksi paikalle ja hälytti poliisit.

Kukaan ei tiennyt, miten monia ihmisiä huomaamattoman pojan elämä tulisikaan koskettamaan. Kukaan ei osannut odottaa, kuinka suuri tehtävä hiljaiselle pojalle olikaan varattu tässä elämässä. Näkymätön poika avasi kohtalollaan ihmisten silmät kiusaamiselle ja antoi jokaiselle kiusatulle mahdollisuuden tulla näkyväksi, huomatuksi ja autetuksi. Poika itse jäi avun saavuttamattomiin, mutta pojan hiljainen, hyväntahtoinen, kiltti ja urhea muisto tulee osaltaan muuttamaan maailmaa ja ihmisten sydämiä, jotta yksikään kiusattu ei enää koskaan jäisi yksin.

Kirjoitus on nimettömän henkillön muistokortti Koskelan uhrin kuolinpaikalla

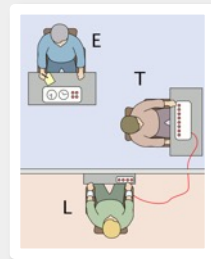
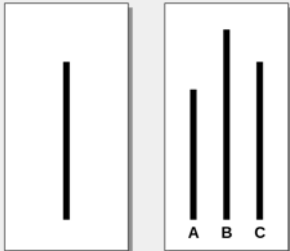
Palmén Tiia (2021). *Koskelaan teinisorma*. Deadline Kustannus Oy. -

"On parempi puuttua liian herkästi kuin olla puuttumatta lainkaan"

Ihminen mukautuu normeihin ja auktoriteetin tahtoon tai syystä tai toisesta ei ota vastuuta

- Sosiaalipsykologian klassiset kokeelliset tutkimukset
 - Aschin janat: ihmisten mukautuvuus normeihin
 - Milgramin sähköshokkikokeet: Miten hyvistä ihmisistä voi tulla pahoja?
 - Latane & Darley (bystander effect, Kitty Genovesen tapaus): Sivustakatsojan efekti
 - ...

Ryhmäpaine, ryhmänormit ja joukkoharha

- **Ryhmäpaine** on ryhmän yksittäiseen jäseneseen kohdistamaa painostusta, jonka tarkoituksena on saada jäsenen käyttäytyminen, ajattelu ja arvomaailma vastaamaan ryhmän odotuksia. Ryhmäpaine on yksi tehokkaimmista suostuttelukeinoista. Ryhmäpaine voi saada ihmisen tekemään asioita, joita hän ei normaalioloissa tekisi.
- **Sosiaalinen normi** on julkilausuttu tai piiloon jäävä sääntö, joka ilmaisee, miten eri tilanteissa tulee toimia, ajatella tai tuntea.
- **Joukkoharha** on tilanne, jossa suurin osa ryhmän jäsenistä vastustaa normia, mutta vastoin todellisuutta olettavat, että muut hyväksyvät sen, ja sen vuoksi käyttäytyvät normin mukaisella tavalla.
 - kukaan ei usko, mutta kaikki luulevat, että kaikki uskovat.

Moraalinen irtautuminen (Bandura, 1999)

- Psykologinen mekanismi, joka selittää miksi hyvät ihmiset voivat tehdä pahoja asioita (Hymel, 2011)
 - Moraalinen oikeuttaminen muun päämäärän takia (kaverin auttaminen)
 - Kiusatun syyllistämisen (ansaitsee)
 - Vastuun siirtäminen/jakautuminen (oman vastuun minimointi)
 - Merkityksen väheksyminen (leikkiä, hauskanpito)
- Moraalinen irtautuminen positiivisesti yhteydessä kiusaamiseen ja negatiivisesti puolustamiseen (Thornberg & Jungert, 2014)

Moraalinen irtautuminen (Bandura, 1999)

- Psykologinen mekanismi, joka selittää miksi hyvät ihmiset voivat tehdä pahoja asioita (Hymel, 2011)
 - Moraalinen oikeuttaminen muun päämäärän takia (kaverin auttaminen)
 - Kiusatun syylistämisen (ansaitsee)
 - Vastuun siirtäminen/jakautuminen (oman vastuun minimointi)
 - Merkityksen väheksyminen (leikkiä, hauskanpito)
- Moraalinen irtautuminen positiivisesti yhteydessä kiusaamiseen ja negatiivisesti puolustamiseen (Thornberg & Jungert, 2014)

*Pahinta ei ole pahojen ihmisten pahuus,
vaan hyvien ihmisten hiljaisuus.
Martin Luther King Jr.*

Hiljaiseen hyväksymiseen syyllistyminen – myös me aikuiset?

- Oppilaat ja opettajat sanoivat haastatteluissa, että he vastustavat kiusaamista, monet osallistuivat siihen.
- Opettajat jättivät kiusaamisen joissain tilanteissa huomioimatta tai jopa osallistuivat siihen.

"When it is time to fetch the microscopes, all the other students find a partner or a group for themselves, only Sasu is left alone. He glances around and moves around, he seems anxious and embarrassed, and when the teacher speaks, he seems not to be listening, as he continues moving around and does not look at the teacher. Sasu is the last one to grab a microscope. He doesn't take the other utensils that the teacher had instructed them to take, so he can't use the microscope. Teacher: "You didn't listen when I explained. I showed you what you need." (Fieldnotes, Springfield) "

Juva, I. (2019.). *Who can be 'normal'? Constructions of normality and processes of exclusion in two Finnish comprehensive schools.*

Ryhmä on osa ongelmaa - mutta myös ratkaisun avain

Opettajan merkitys kiusaamisen
vastaisessa työssä

Luokkakontekstilla on merkitystä!

- Luokkaympäristö säätelee yksilötason riskitekijöiden yhteyttä kiusaamiseen ja kiusatuksi joutumiseen
 - Sosiaalinen ahdistuneisuus ja torjutuksi tuleminen lisää kiusatuksi joutumisen todennäköisyyttä luokissa, joissa kiusaajaa kannustetaan, mutta vähenee luokissa, joissa kiusattua puolustetaan paljon (Kärnä ym., 2010)
- Havainnot muiden oppilaiden toiminnasta kiusaamistilanteissa on yhteydessä vähäisempään kiusaamiseen (Saarento ym., 2015)
 - Erityisesti suosittujen oppilaiden toiminta oleellista (kiusaaminen tai puolustamiskäyttäytyminen, mm. Dijkstra ym., 2008; Peets ym., 2015; Pouwels, 2019; Pozzoli ym., 2012)

Ryhmän normeihin ja oppilaiden asenteisiin vaikuttaminen

- Vahva hierarkia ts. suuret erot oppilaiden sosiaalisissa statuksissa yhteydessä kiusaamisen lisääntymiseen (Garandeau ym., 2014)

Ryhmäyttäminen, tasa-arvoon panostaminen

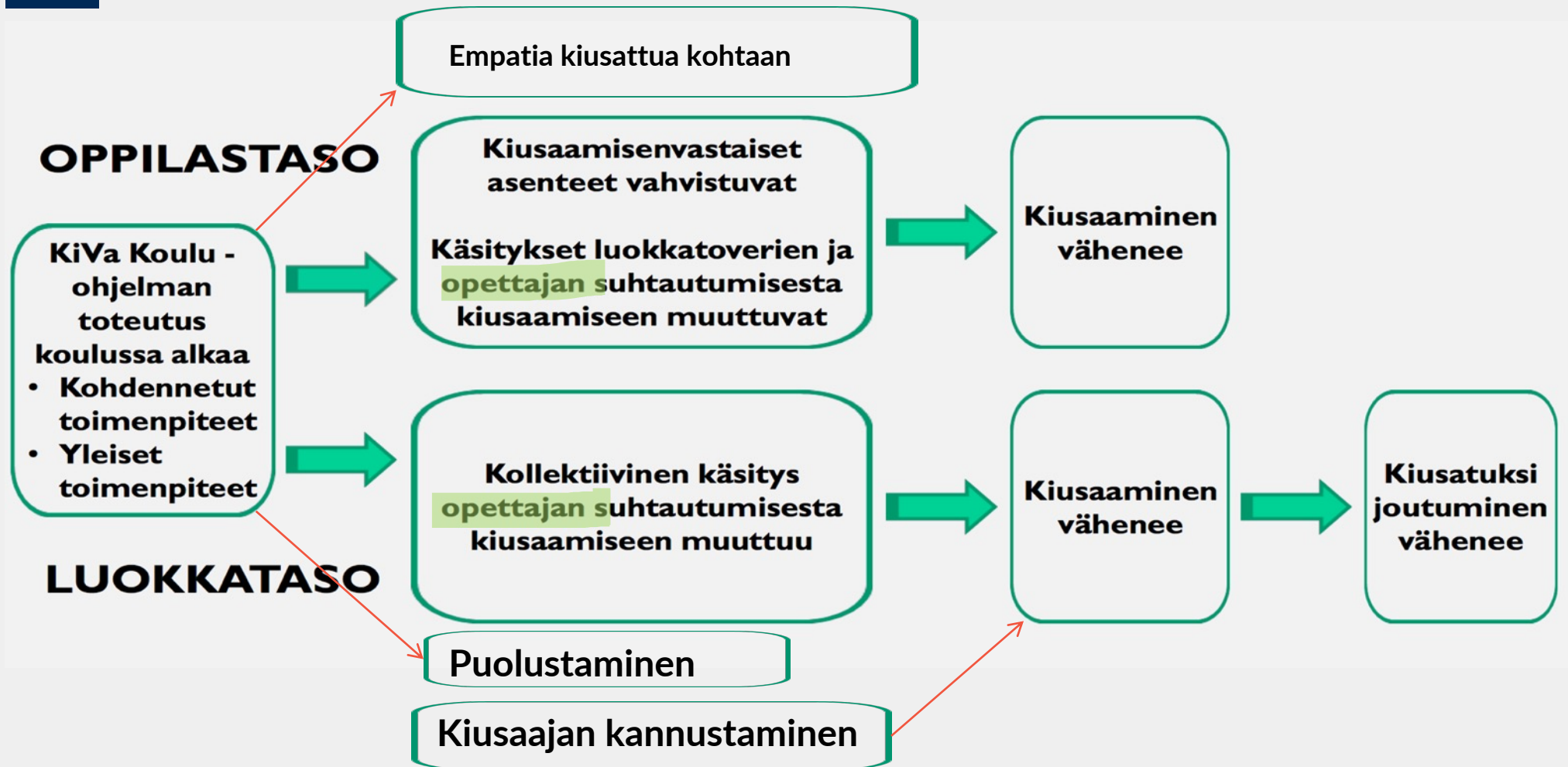
Opettajan kiusaamisen vastaisilla asenteilla, kyvykkyydellä ja toiminnalla on merkitystä!

- Kiusatuksi joutuminen on vähäisempää luokissa, joissa opettaja koetaan vahvemmin kiusaamisen vastaiseksi (Saarento ym., 2013)
- Kiusaaminen on vähentynyt enemmän luokissa, joissa oppilaat kokevat, että opettaja tekee enemmän kiusaamisen vähentämiseksi (Veenstra ym., 2014)
- Kiusaamisen vastaiset säännöt, kontaktien luominen oppilaiden välille (van den Berg ym., 2013), opettajan toimet statuserojen vähentämiseksi (Serdouk ym., 2015) ovat yhteydessä vähäisempään kiusaamiseen
- Myönteinen vuorovaikutussuhde oppilaan ja opettajan välillä on yhteydessä vähäisempään kiusaamiseen ja kiusatuksi joutumiseen (Serdouk ym., 2016; Troop-Gordon & Kopp, 2011; Wang ym., 2015)

KiVa Koulu -ohjelman vaikutusmekanismit

Opettajan valmiuksiin ja oppilaiden kokemuksiin opettajasta voidaan vaikuttaa!

- KiVa koulu -ohjelman käyttö vaikutti siihen **miten lapset kokevat opettajan** ajattelevan kiusaamisesta ja pystyvän vastustamaan kiusaamista, ja miten paljon hän tekee kiusaamisen vähentämiseksi (Veenstra ym., 2011)
- Vaikutti myös **opettajan itsearvioituun** kompetenssiin toimia kiusaamistilanteissa ja heidän käsityksiin kiusaamisesta (Ahtola., Haataja., Kärnä, Poskiparta, & Salmivalli, 2012).

Miten opettajat voivat vähentää ja ennaltaehkäistä kiusaamista?

- Luomalla myönteisiä ja kannustavia suhteita oppilaisiin (Khoury-Kassabri ym. 2004)
- Luomalla kontakteja oppilaiden välille (van den Berg ym. 2013)
- Vähentämällä oppilaiden välisiä statuseroja (Serdjouk ym., 2015)
- Luomalla selkeät kiusaamisenvastaiset säännöt ja ilmapiirin luokkaan
- Toteuttamalla kiusaamisenvastaista toimenpideohjelmia (Haataja ym., 2014)
 - KiVa koulu -ohjelma käyttö oli yhteydessä siihen **miten lapset kokevat opettajan** ajattelevan kiusaamisesta ja pystyvän vastustamaan kiusaamista, ja miten paljon hän tekee kiusaamisen vähentämiseksi (Veenstra ym., 2011)
 - Vaikutti myös **opettajan itsearvioituun** kompetenssiin toimia kiusaamistilanteissa ja heidän käsityksiin kiusaamisesta (Ahtola ym., 2012).

Uskotko itse pystyväsi vaikuttamaan kiusaamiseen opettamissasi ryhmissä?

Sitä, että raivataan sitä aikaa meillä opettajakokouksissa ja, sitä yhteistä aikaa, että niihin yhdessä (pieni tauko) niinku perehdytään ja...Ettei se jää yksittäisen opettajan harteille, et sit ei niinku toimi.

(Herkama ym. haastattelu)

Opettaja ei saa jäädä yksi työyhteisössä

Kiusaamisen vastainen työ on kollektiivinen tahtotila

Työyhteisön merkitys?

”collective effort”

- Myös työyhteisötekijöillä on yhteyksiä kiusaamiseen oppilaiden välillä: johtaminen yhteistyö ja yhteisöön kuulumisen kokemukset (Ertesvåg & Roland, 2015)
- Kollegiaalinen ilmapiiri (yhteistyö, kommunikointi) yhteydessä opettajien aktiiviseen kiusaamiseen puuttumiseen (Kollerová ym., 2021)

Käpylän koulun ilmapiiriä on henkilökunnan keskuudessa kuvailtu pelottavaksi ja tulehtuneeksi (Palmén, 2021)

Meidän opehuoneessa voit kysyä mitä vain.

Kiusaamisen vastaiset ohjelmat ovat yhteydessä kiusaamisen vähenemiseen

- Toisten kiusaaminen vähentynyt keskimäärin 19-20% ja kiusatuksi joutuminen 15-16%
 - Suomen noin 564 000 (2019) oppilaasta ja 8 % olisi kiusattuna (45 120 kiusattuna) → noin 6700 kiusattua vähemmän vuoden jälkeen
- Tehokkaita ovat ohjelmat, joissa
 - **Koko koulun toimintamalli**
 - Kiusaamisen vastaiset periaatteet koulussa ja luokan säännöt
 - Vanhempien informointi
 - Ennaltaehkäisevä työ ryhmien kanssa (ryhmäkeskustelut, toiminnalliset harjoitteet))
 - Kiusatuksi joutuneen kanssa työskentely

Gaffney, H., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2019). Evaluating the effectiveness of school-bullying prevention programs: An updated meta-analytical review. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 111–133. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.07.001>

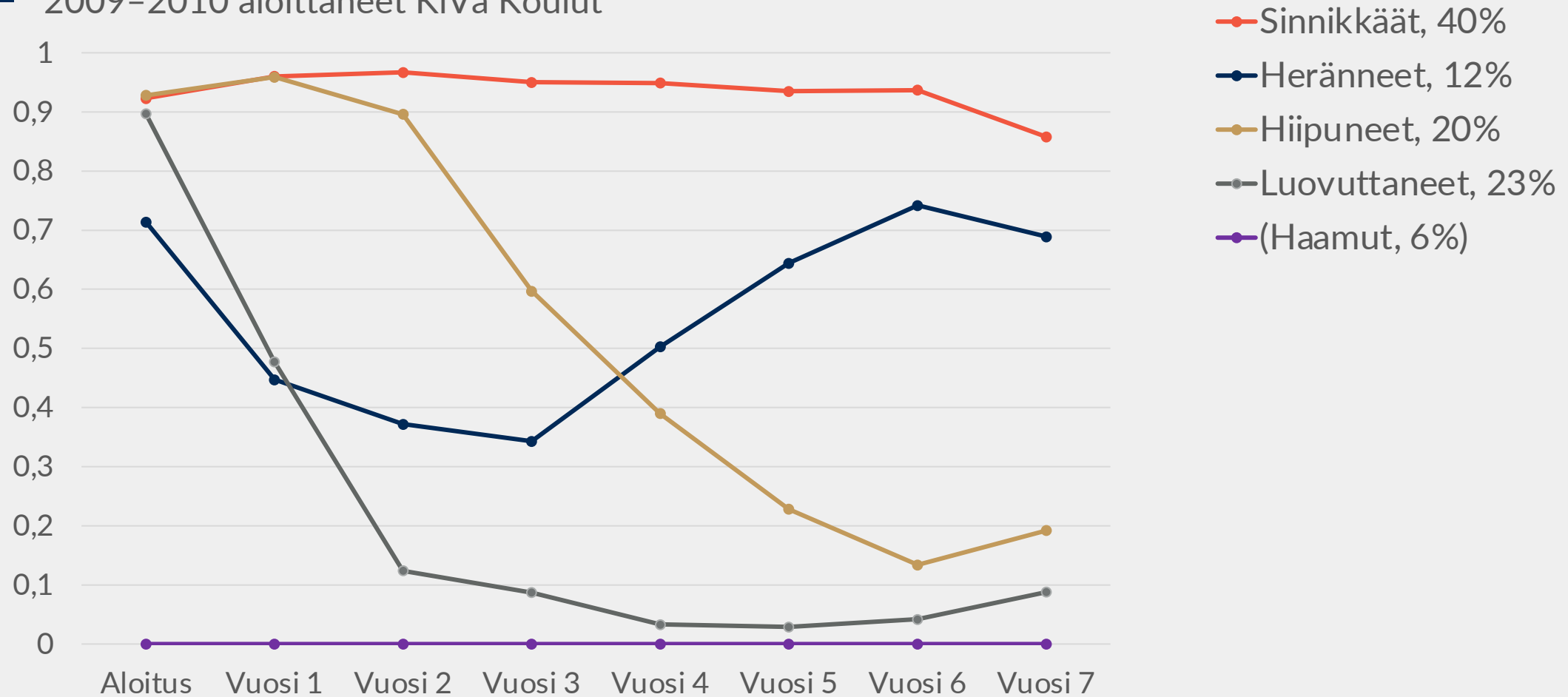
Gaffney, H., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2021). What works in anti-bullying programs? Analysis of effective intervention components. *Journal of School Psychology*, 85, 37–56. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2020.12.002>

Haasteena pitkäjänteinen toteuttaminen

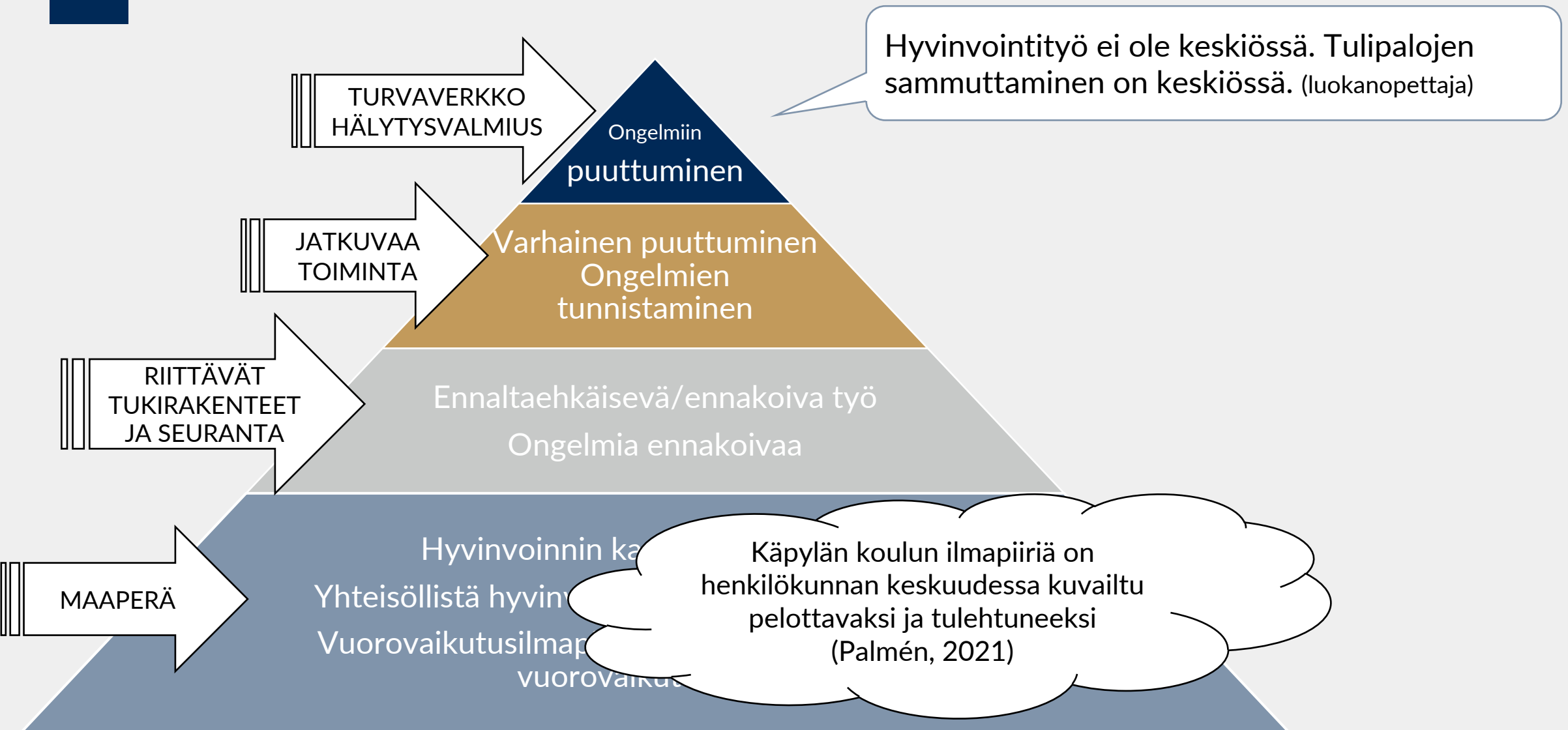
Erilaisia toteuttajia KiVa-ohjelmassa 2009–2016

2009–2010 aloittaneet KiVa Koulut

Kiusaamisen vastaisen työn kerrokset

Kiusaamisen vastainen työ jatkuva prosessi, ei projekti

Toimiva menetelmä, jota käytetään systemaattisesti

Kiusaamisen
vastaiset
toimet

*Ja sit semmonen, et et toimintakulttuuri pitäis olla sellanen, et ku joku oikeesti niinkun alotetaan, ni sitte siitä niinku meillä **Sami (nimi muutettu)** huolehtii siitä, että se menee eteenpäin.*

Yhteistyö ja
sitoutuminen

*Ja iso voimavara on se et meil on **hyvä työyhteistö** hyvä ilmapiiri et tavallaan jos sul on joku ongelma tai mul on vaik ongelma mä voin mennä kertoo kaikille ja sit me voidaan yhes miettii et miten tää ratkastaan ...*

Johdon tuki, arvot,
tavoitteet ja
seuranta

*Ja se mikä tekee siitä mahdollista, on se **rehtorin tuki**. Että rehtori sanoo, että saa ottaa sijaisen, ja saa käyttää ohjaajaa sitte sen, sinä aikana omassa luokassa,...*

*Mut kyllähän siinä suurin ainaki niinku suurin opettajakuntaaki pittää olla **niinku sitoutunut***

Palaa omaan kouluikäsi ja pohdi nykyisiä kouluja, joissa työskentelet

- Miten kiusaamisen vastaista työtä on tehty?
 - Mitä elementtejä siihen on kuulunut?
 - Kuka tekee ja mitä tekee? Miten työ on jaettu koulussa?
- Ovatko kiusaamisen vastaiset toimet olleet toimivia ja tehokkaita?
 - Mikä on ollut toimivaa? Mikä ei?
- Onko työtä tehty pitkällä aikajänteellä?
 - Miten työ on saatu juurrutettua koulun toimintakulttuuriin?

Kiusaamisen vastaisen työn haasteet

Kiusaamisen tunnistaminen: Oppilaat eivät kerro
Koti-koulu yhteistyö ja oppilaiden osallistuminen
Koko kouluyhteisön sitoutuminen laadukkaaseen
ja pitkäjänteiseen työskentelyyn
Haastavien tapausten ratkaiseminen

Oppilaat eivät kerro

- Vain 55,4% kiusatuista oli kertonut asiasta, jollekulle – ja vielä harvempi aikuiselle (Blomqvist ym., 2019)
 - Tytöt ja nuoremmat oppilaat, kertovat herkemmin, kiusaamisen kroonisuus selitti kertomista, sekä se miten kiusatuksi joutunut kokee opettajan asenteet kiusaamisen vastaisina ja vertaistuen (oliko nimennyt puolustajia luokalta).
- Oppilaat saattavat jättää kertomatta, jotta se ei johtaisi Verso tai KiVa-käsittelyyn (Huilla & Juvonen, 2020)
- Oppilaat menettäneet uskon aikuisiin (Huilla & Juvonen, 2020)
 - Kokemusten vähättely
 - Kiusatuksi joutuneen syyllistäminen (“mitä sit sä teit”)

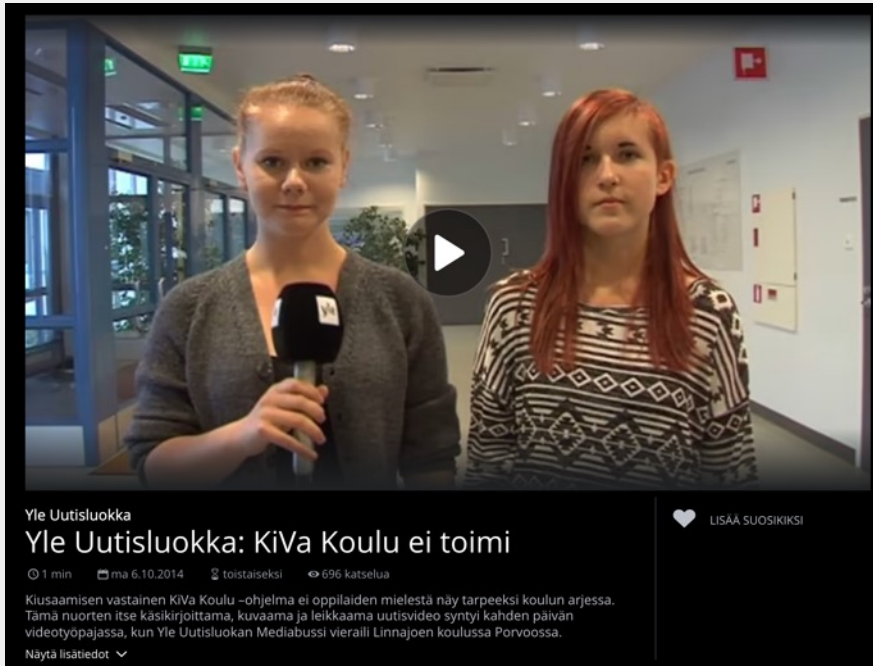
Blomqvist, K., Saarento-Zaprudin, S., & Salmivalli, C. (2019). Telling adults about one's plight as a victim of bullying: Student- and context-related factors predicting disclosure. *Scandinavian Journal of Psychology*. <https://doi.org/10.1111/sjop.12521>

Huilla, H., & Juvonen, S. (2020). "Keroin kyllä kerran, mutta ei paljon muuttanu mitään" – Kiusaamisesta kertomisen vaikeus koulun arjessa. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/334801>

Koulun toiminta: Oppilaiden näkökulma?

Kiusaamisesta kertominen ennustaa hyvin puuttumista, joka yleensä tehokasta

<https://areena.yle.fi/1-2409665>

Jynkänlahden koulun tukioppilaiden lyhytelokuva "MITÄ JOS...?" on tuotettu moniammatillisena yhteistyönä Kuopiossa 2021 kiusaamisen ehkäisemiseksi. Lyhytelokuvan tarkoituksena herättää ajatuksia siitä, kuinka pienetkin sanat ja teot voivat vaikuttaa. Video on kaiken kansan hyödynnettävissä kiusaamisen puheeksioton välineenä.

<https://www.youtube.com/watch?v=L7tX00btkUE>

Luottamus koulun aikuisiin
Oppilaiden osallisuus kiusaamisen vastaisessa työssä

Työn merkitys ei aina saavuta oppilaita (suora lainaus artikkelista)

- Rehtori: Meillä on hirveen hyviä tuloksia nyt kun on tää KiVa-koulu - järjestelmä Suomessa ja meillä hirveen ahkerasti opettajat laittaa luokkaansa vastaamaan. Joka kevät on tällainen KiVa-kysely, johon on tarkoitus et kaikki koulun oppilaat vastaa, niin meillä on tosi korkea vastausprosentti ja sieltä tulee sit nää tilastot ja käppyrät. (...) et jos me ollaan KiVa-tiimi selvitetty seitsemän kiusaamistapausta, niin kyllä niissä ainakin viidessä sekä kiusattu että kiusaaja sit toteaa että tää loppu kokonaan.
- Silja: Ja sit on aina joka vuosi sellanen kysely kiusaamisesta.
- Haastattelija: Mitä siitä kyselystä sit seuraa, ku te vastaatte siihen?
- Silja: No se lähetetään jonnekin, emmä tiedä minne mutta.
- Haastattelija: Saatteks te siitä palautetta, käsitelläänks teidän luokan vastauksia jotenkin?
- Essi: Ei.

OPPILAIDEN OSALLISUUDEN KOKEMUS

Kyselyiden tuloksista tulisi keskustella oppilaiden kanssa – miksi näihin vastataan?

Huilla, H., & Juvonen, S. (2020). "Kerroin kyllä kerran, mutta ei paljon muuttanu mitään" – Kiusaamisesta kertomisen vaikeus koulun arjessa.

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/334801>

Haasteita ja vastakkainasettelua koti-koulu yhteistyössä

Koulusta kuultua

”Haastavat vanhemmat

”Meidän koulussa ei ole kiusaamista”

”Lapsen pitäisi kyllä oppia kestäämään”

”Pitäisi puuttua juurisyyhyn”

”Vanhemmat koulutukseen”

Mikä on kotien vastuu?

Kodin näkökulmia

”Ei meidän lapsi”

”Lapseni oli oikeusistunnossa!”

”Muka KiVa Koulu. Edelleen kiusataan”

”Ei koulussa tehty mitään”

”Mitä koulussa tehdään?”

Tutkimuksista: Opettajat kokevat vuorovaikutuksen kotien suuntaan kiusaamisessa usein lähteenä turhautumiselle ja väärinymmärryksille (Herne, 2019)

Koulun toimintakulttuurin kehittyminen kiusaamisen vastaisessa työssä

Opettajan autonomia,
pedagoginen vapaus,
yksintekemisen kulttuuri

Yhteisöllisyys, tiimityöskentely,
yhteisopettajuus, yhteiset
käytänteet ja toimintamallit

Koulu autonominen yksikkö,
keskustelu vastuutahoista,
vastuun siirtäminen

Verkostoituminen (poliisi,
sosiaalitoimi, nuorisotoimi) ja
joustava yhteistyö

Koulun vastuu vs. kodin vastuu

Yhteistyö ja avoimuus, kuuntelu

Opettajajohtoisuus

Oppilaiden osallisuus

Kiusaamisen
vastainen tiimi?
Tarvitaanko me
sellaista?

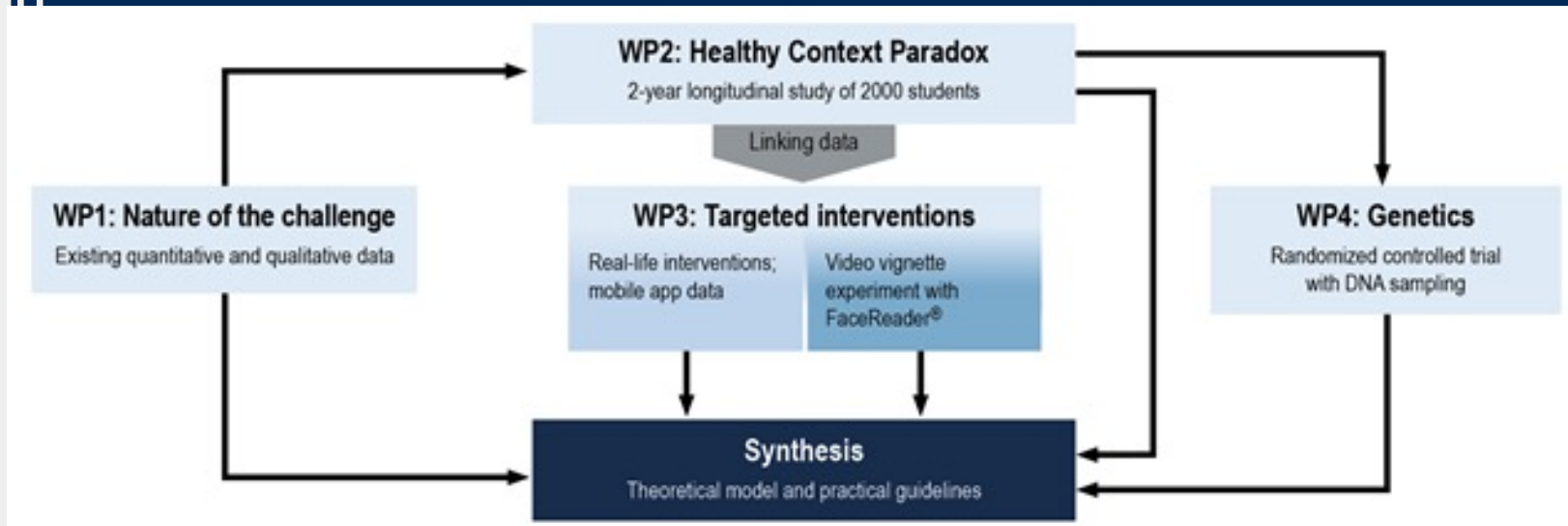
Riittääkö, että
kukin hoitaa
omalla tavallaan?

Haastavat kiusaamistapaukset

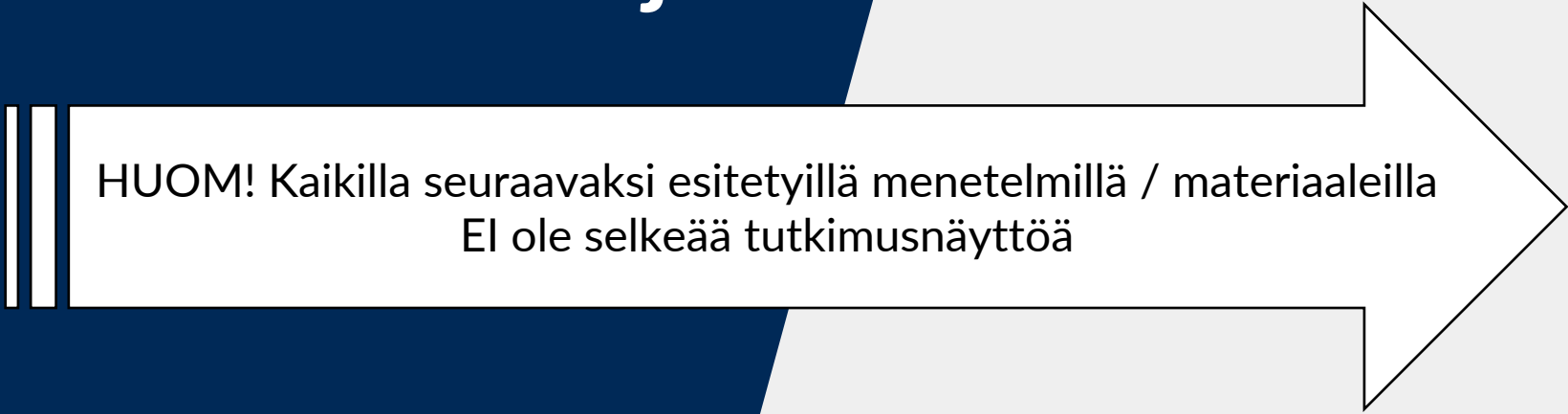
Ja ”terveen kontekstin paradoksi” tai ”interventioparadoksi”

<https://sites.utu.fi/challenge/en/hankkeesta/>

CHALLENGE: “shifting the focus from average program effects to the characteristics and conditions of youth who remain victimized or continue bullying despite targeted interventions.”

Kiusaamisen vastainen työ Suomessa ja materiaalivinkkejä

HUOM! Kaikilla seuraavaksi esitetyillä menetelmillä / materiaaleilla
Ei ole selkeää tutkimusnäyttöä

KIUSAAMISEN VASTAINEN TYÖ KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA

Kristiina Laitinen
Sanna Haanpää
Laura Francke
Matti Lahtinen

Opetushallituksen suositukset

- Katso kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa (Laitinen ym., 2020)

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_tyo_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf

Perusopetuslaki (1998)

Ja täsmennyksiä kiusaamisen osalta 2013 ja 2022

- 35 § Oppilaan velvollisuudet
 - Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Oppilaan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. (11.3.2022/163)
- 29 § (30.12.2013/1267) Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön
- petukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.
 - Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.
 - Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. (11.3.2022/163)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2013)

4§ Yhteisöllinen opiskeluhoito

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan tässä laissa toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteuttavat kaikki opiskeluhoollon toimijat.

Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoitopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

13 § Opiskeluhoitosuunnitelmaan on kirjattava suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä; [\(3.10.2014/791\)](#)

KIUSAAMISTA EHKÄISEVIEN SEKÄ HYVINVOINTIA JA TYÖRAUHAA PARANTAVIEN MENETELMIEN ARVIOINTI

Keskeisimmät tulokset seitsemästä arvioidusta menetelmästä

Gutsy Go
K-0
KiVa Koulu
Oulun tunne- ja turvataitokasvatus
Tukioppilastoiminta/
Vänelevsverksamheten
Verso-sovittelu

https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/08/KARVI_T1022.pdf

KiVa Koulu esimerkkinä koko koulun kiusaamisen vastaisesta ohjelmasta

YLEISET TOIMENPITEET

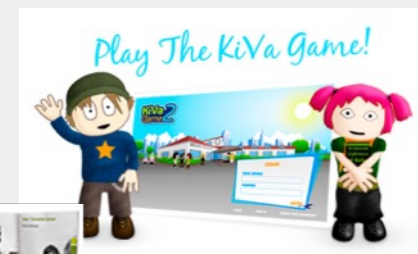
Ennaltaehkäisy

Monitorointi

Puuttuminen

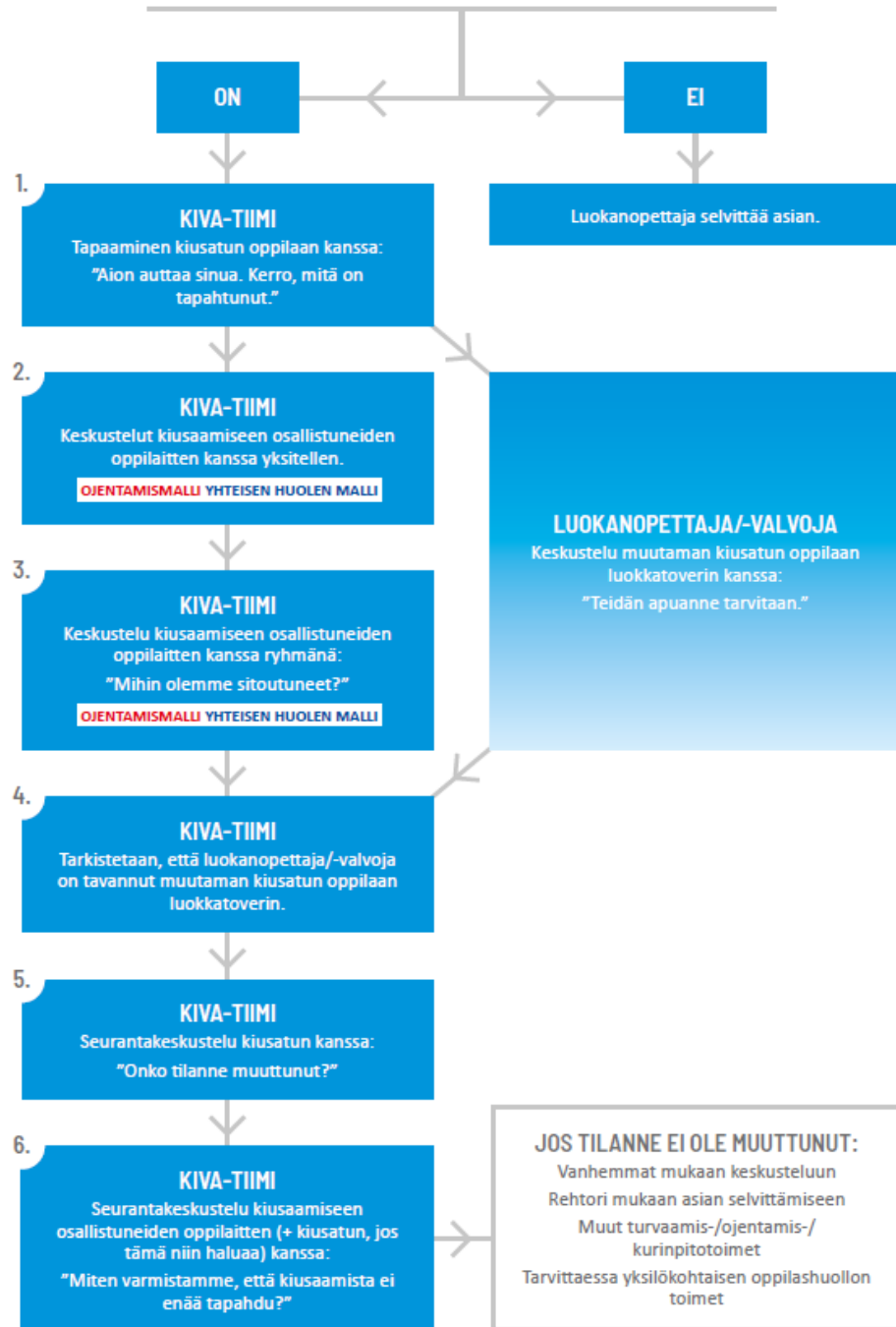
VUOSITTAINEN
KIVA-KYSELY

KOHDENNETUT TOIMENPITEET

Ratkaisukeskeisyys

Lyhyesti kiusaamiseen puuttumisesta KiVa-ohjelmassa

- KiVa Koulun mallissa KiVa-tiimi puuttuu esille tuleviin kiusaamistapauksiin yhteistyössä kiusatun oppilaan luokanopettajan/ -valvojan kanssa
- Kaikki keskustelut kirjataan
- Tapauksia seurataan pidemmällä aikavälillä
- KiVa Koulu -ohjelman Opettajan oppaat
- www.kivakoulu.fi

Jos kiusaamista ei saada loppumaan koulun kasvatuskeskusteluihin

- Vanhemmat mukaan selvittämään
- Oppilashuollolliset toimet
- Koulun ulkopuoliset tukitoimet

- Nuorisotoimi
- Lastensuojelu
- Poliisi
- Ankkuritoiminta: <https://ankkuritoiminta.fi/toiminta>
- K-O-toiminta Aseman lapset ry:
<https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/katusovittelu-kiusaamiseen-puuttuminen-ja-pasila-hanke/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-hanke/>

K-0 Aseman lapset ry

- Vakavien ja pitkittyneiden kiusaamistapausten selvittelyyn kehitetty verkostotyömenetelmä
 - Ulkopuolinen konfliktien selvittämisen ammattilainen ohjaa prosessia, jossa mukana kyselisen tapauksen kannalta oleelliset toimijat (perhe, poliisi, nuorisotyö, sosiaalityö...)
 - Juurisyihin puuttuminen
 - Myös konsultointiapua kouluille
- Tällä hetkellä toimintaa Helsingissä, Järvenpäässä, Lohjalla ja Rovaniemellä

<https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/katusovittelu-kiusaamiseen-puuttuminen-ja-pasila-hanke/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-tyo/>

Verso ja restoratiivinen sovittelu

- VERSO → Varhaiseen puuttumiseen, ennaltaehkäisevä
 - Vertaissovittelulla pyritään puuttumaan varhaisessa vaiheessa arjen ristiriitatilanteisiin ja näin ennalta ehkäisemään vakavempien tilanteiden syntymistä.
 - Vertaissovittelu ei kuitenkaan sulje pois muita puuttumisen tapoja kuten kasvatuskeskustelua, jos se katsotaan tarpeelliseksi.
- RESTO → Aikuisjohtoinen sovittelu soveltuu myös kiusaamiseen
 - *RESTO-koulutuksen* saaneet henkilökunnan jäsenet sovittelevat puolestaan tilanteita, jotka eivät sovellu vertaissovitteluun.

<https://sovittelu.com/vertaissovittelu/verso-ohjelma-2/usein-kysytyt-kysymykset/>
<https://sovittelu.com/vertaissovittelu/>

Tunne- ja turvataitokasvatuksen materiaalit (OULU)

<https://www.ouka.fi/oulu/turvataitokasvatus/ammattilaisille>

- Kehitetty Oulun kaupungin Turvallinen Oulu –hankkeessa 2019 – 2021
- Sisällytetty Oulun kaupungin esi- ja perusopetussuunnitelmaan
- Vastuukoordinaattori joka koulussa

Tempaus, pysyvämpi toimintamalli vai vartenotettava kiusaamisen vastaisen työn osa?

<https://gutsygo.fi>

KATSO KIUAAAMISKOE-VIDEO

KATSO OHJEVIDEO

KESKUSTELUKYSYMUKSET

Keskustelkaa pienryhmissä videosta ja kiusaamiseen puuttumisesta:

1. Mikä videon tilanne jäi erityisesti mieleesi ja miksi?
2. Miksi tytöt kiusasivat toista tyttöä?
3. Mitkä lauseet osuvat pahiten ja miksi?
4. Mitä mielestäsi on poikien kiusaamisen taustalla?
5. Mitä tekisit jos olisit yksi videolla nähdyistä kiusatuista?
6. Mitä itse tekisit, jos olisit aikuinen?
7. Jos Kiisaamiskoe olisi tehty koulussanne olisitko puuttunut?
8. Millainen kiusaamiseen puuttuminen auttaa / ei auta?

HAASTETEHTÄVÄ

1. Mieti hetki omassa rauhassa, mikä on henkilökohtainen suhteesi kiusaamiseen. Voit selata puhelimesi nimilistaa.
2. Lähetä viesti henkilölle, joka on mielestäsi pystynyt toimimaan jollain tavalla kiusaamista vastaan. Kerro viestissäsi jokin positiivinen yksityiskohta ja miksi häntä arvostat.
3. Vaihtoehtoisesti: lähetä viesti henkilölle, jolta haluat pyytää anteeksi kiusaamista tai sitä, ettet puuttunut tilanteeseen jonka näit. Panosta siihen, että viesti on kannustava ja vilpittön.

GUTSY GO IMPACT

Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2020:

Nuorten osallisuus vahvistui:

- Gutsy go -interventioon osallistuneiden nuorten osallisuuden kokemus kasvoi tilastollisesti merkitsevästi kun verrokeilla vastaavaa muutosta ei tapahtunut (THL Osallisuusindikaattori)
- Osallisuuden kokemus yhdistetään kiusaamiseen. Sekä kiusattujen että kiusaajien osallisuuden kokemus on keskiarvoa matalampi.

GUTSY GO

Uusittu kiusaamiskoe Järvenpäässä:

<https://www.hs.fi/kaupunki/jarvenpaa/art-2000009196417.html>

Järvenpää | HS Järvenpää

Piilokamera paljasti: Suuri osa käveli näytellyn kiusaamistilanteen ohitse

Järvenpääläisnuoret tekivät kokeen, jossa he näyttelivät kiusaamistilanteita julkisilla paikoilla. "Halusimme nähdä, että onko tässä maailmassa enää mitään toivoa"

- <https://gutsygo.fi/deed/kiusaamiskoe/>

Tukioppilastoiminta panostaa myös oppilaiden osallisuuteen

- Mannerheimin lastensuojeluliitto tehnyt pitkään työtä koulukiusaamisen parissa
 - <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaiseminen/>
 - Mm. tukioppilaiden koulutusmateriaalit https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/tukioppilaiden_koulutusmateriaalit/
 - Oppilaiden osallisuus kiusaamisen ehkäisyssä: https://cdn.mll.fi/prod/2017/08/07155906/MLL_Oppilaiden-osallisuus_www.pdf
 - Kaveritaidot: https://cdn.mll.fi/prod/2018/06/25125842/MLL_KaikilleKaveritaidot_2017.pdf

Eri kunnissa syntyy toimivan oloisia kuntatason malleja

Esim. Kuopion Kiitos kaveruudelle (Anni Marin)

Kiitos kaveruudelle

Kuopion kaupungin yhtenä hyvinvointitavoitteena on, että ketään ei kiusata. Kaupungissa toimii moniammatillinen kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen työryhmä, jossa pohditaan erilaisia tapoja ennaltaehkäistä kiusaamista ja puuttua kiusaamiseen sekä harjoitella kaveritaitoja.

<https://www.youtube.com/watch?v=L7tX0ObtkUE>

<https://www.kuopio.fi/kiitos-kaveruudelle>

Kiusaamisen jälkihoito?

Kotimaa

Koulukiusaaminen voi vinouttaa koko elämän – Kiusatulle rakentuu vääränlainen identiteetti

Kiusattu tarvitsee jälkihoitoa kuten minkä tahansa elämänkriisin kohdannut ihminen.

Minna Pölkki HS

9.11.2015 2:00 | Päivitetty 9.11.2015 6:35

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002865128.html>

Hamarus ym.: Opas kiusaamisen jälkihoitoon (2015)

SELVIITYJÄT JYVÄSKYLÄ

Oletko kokenut kiusaamista? Ovatko kokemuksesi vaikuttaneet ajatuksiisi, itsetuntoosi, sosiaalisiin suhteisiisi tai koulunkäyntiin?

Hae tukea!
SELVIITYJÄT-VERTAISRYHMÄ
Kiusaamista kokeneille noin 12-21-vuotiaalle nuorille

JYVÄSKYLÄSSÄ
Keskiviikkoin 17.2.2021 alkaen klo 18-19.30
Nuorten kohtaamispaikka Bostari, Kauppakeskus Forum (sisäänkäynti Asemakatu 7)

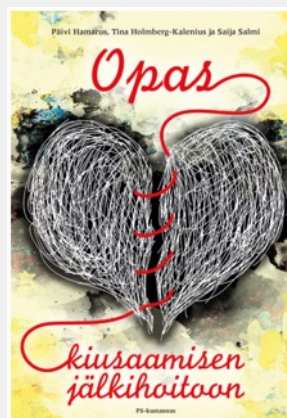
KUINKA MUKAAN?
Ottamalla yhteyttä Jenny Saksolaan,
p./WA 050 341 6945 sp. jenny.saksola@mll.fi

NUORTEN

SELVIITYTÄÄN KIUUSAAMISESTA

- 1 Ryhmän aloitus
- 2 Kuka minä olen
- 3 Kiusaamiskokemukseni
- 4 Tunteet ja ajatukset
- 5 Minä ja muut
- 6 Sosiaalisesti taitava minä
- 7 Minä selviytyjänä
- 8 Maailman paras minä
- 9 Katse tulevaisuudet

<https://jarvi-suomenpiiri.mll.fi/nuorille/selviydytaan-kiusaamisesta/>

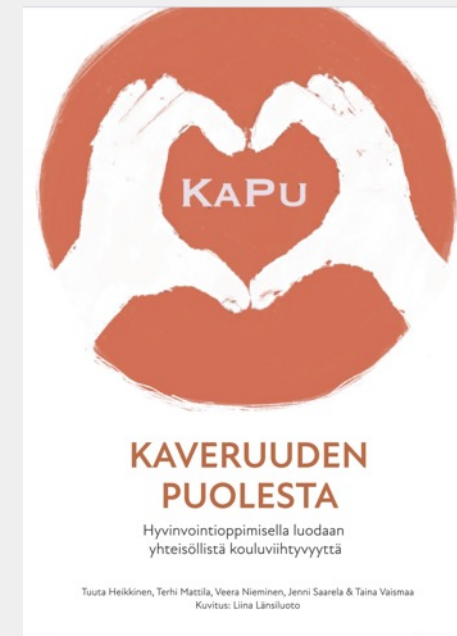
Koulut kehittävät nyt myös omia toimintamallejaan

- Pyörän keksimistä uudelleen?
- Resurssien hukkakäyttöä?
- Vaikuttavuus?
- Oman kestävän kiusaamisen vastaisen toimintakulttuurin rakentamista pitkäjänteisesti ja motivoituneena?

Aiemmin kuuluimme Kiva-systeemiin ja sen myötä myös seiskoille toteutettiin aihepiirin oppitunteja. Nyt kiusaamisenvastaiset toimet ovat oman tiimimme vastuulla ja suoraan sanottuna aivan retuperällä
(erityisopettaja, 2020)

Kiusaamistapauksien selvittelystä on luotu oma malli jota pyritään noudattamaan.
(luokanopettaja, 2020)

Esim. Keljonkankaan
koulun opettajat:
Kaveruuden puolesta

Entä itse opettajana?

- Miten tunnistat kiusaamisen?
- Miten luot opettajana kiusaamisen vastaista ilmapiiriä? Mitä konkreettisesti aiot tehdä?
- Miten puutut kiusaamiseen?
- Mitä toivot kouluyhteisöltäsi kiusaamisen vastaisen työn osalta?

Onnea ja menestystä kiusaamisen vastaisen työn rakennustalkoisiin!

- Kestävälle perustalle rakentuva työ kantaa hedelmää pitkälle
- Huoltaminen vaatii jatkuvaa työtä arjessa – pieniä tekoja!

Tutkimuskirjallisuuden lähteet

- Ahtola, A., Haataja, A., Kärnä, A., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2012). For children only? Effects of the KiVa antibullying program on teachers. *Teaching and Teacher Education*, 28(6), 851–859. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2012.03.006>
- Ahtola, A., Haataja, A., Kärnä, A., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2013). Implementation of anti-bullying lessons in primary classrooms: How important is head teacher support? *Educational Research*, 55(4), 376–392. <https://doi.org/10.1080/00131881.2013.844941>
- Andreou, T. E., McIntosh, K., Ross, S. W., & Kahn, J. D. (2015). Critical incidents in sustaining school-wide positive behavioral interventions and supports. *Journal of Special Education*, 49(3), 157–167.
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review: An Official Journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, 3(3), 193–209. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0303_3
- Brendgen, M., Vitaro, F., Barker, E. D., Girard, A., Dionne, G., Tremblay, R. E., & Boivin, M. (2013). Do other people's plights matter? A genetically informed twin study of the role of social context in the link between peer victimization and children's aggression and depression symptoms. *Developmental Psychology*, 49(2), 327–340. <https://doi.org/10.1037/a0025665>
- Caravita, S. C. S., Di Blasio, P., & Salmivalli, C. (2009). Unique and Interactive Effects of Empathy and Social Status on Involvement in Bullying. *Social Development*, 18(1), 140–163. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00465.x>
- Cillessen, A. H. N., & Borch, C. (2006). Developmental trajectories of adolescent popularity: A growth curve modelling analysis. *Journal of Adolescence*, 29(6), 935–959. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.05.005>
- Dijkstra, J. K., Lindenberg, S., & Veenstra, R. (2008). Beyond the class norm: Bullying behavior of popular adolescents and its relation to peer acceptance and rejection. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(8), 1289. <https://doi.org/10.1007/s10802-008-9251-7>
- Ertesvåg, S. K., & Roland, E. (2015). Professional cultures and rates of bullying. *School Effectiveness and School Improvement*, 26(2), 195–214. <https://doi.org/10.1080/09243453.2014.944547>
- Fekkes, M., Pijpers, F. I. M., & Verloove-Vanhorick, S. P. (2005). Bullying: Who does what, when and where? Involvement of children, teachers and parents in bullying behavior. *Health Education Research*, 20(1), 81–91. <https://doi.org/10.1093/her/cyg100>

- Garandeau, C. F., & Cillessen, A. H. N. (2006). From indirect aggression to invisible aggression: A conceptual view on bullying and peer group manipulation. *Aggression and Violent Behavior*, 11(6), 612–625.
- Garandeau, C. F., Lee, I., & Salmivalli, C. (2014). Inequality matters: Classroom status hierarchy and adolescents' bullying. *Journal of Youth & Adolescence*, 43(7), 1123–1133. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-0040-4>
- Garandeau, C. F., & Salmivalli, C. (2019). Can Healthier Contexts Be Harmful? A New Perspective on the Plight of Victims of Bullying. *Child Development Perspectives*, 13(3), 147–152. <https://doi.org/10.1111/cdep.12331>
- Guimond, F.-A., Brendgen, M., Vitaro, F., Dionne, G., & Boivin, M. (2015). Peer Victimization and Anxiety in Genetically Vulnerable Youth: The Protective Roles of Teachers' Self-Efficacy and Anti-Bullying Classroom Rules. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(6), 1095–1106. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-0001-3>
- Haataja, A., Voeten, M., Boulton, A. J., Ahtola, A., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2014). The KiVa antibullying curriculum and outcome: Does fidelity matter? *Journal of School Psychology*, 52(5), 479–493. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jsp.2014.07.001>
- Herkama, S., Kontio, M., Sainio, M., Turunen, T., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2021). Facilitators and barriers to the sustainability of a school-based bullying prevention program. *Lähetetty arvioitavaksi*.
- Huitsing, G., Lodder, G. M. A., Oldenburg, B., Schacter, H. L., Salmivalli, C., Juvonen, J., & Veenstra, R. (2019). The Healthy Context Paradox: Victims' Adjustment During an Anti-Bullying Intervention. *Journal of Child and Family Studies*, 28(9). <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1194-1>
- Huitsing, G., Veenstra, R., Sainio, M., & Salmivalli, C. (2012). "It must be me" or "It could be them?": The impact of the social network position of bullies and victims on victims' adjustment. *Social Networks*, 34(4), 379–386. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2010.07.002>
- Hymel, S. (2011). *Bullying and Moral Disengagement*. <https://cehs.unl.edu/BRNET/ThinkTank/2011/2-504-Hymel%20-%20Bullying%20and%20Moral%20Disengagement.pdf>
- Johander, E., Turunen, T., Garandeau, C., & Salmivalli, C. (2020). Different approaches to address bullying in KiVa schools: Adherence to guidelines, strategies implemented, and outcomes obtained. *Prevention Science*. <https://doi.org/10.1007/s11121-020-01178-4>
- Juva, I. (2019). *Who can be 'normal'? Constructions of normality and processes of exclusion in two Finnish comprehensive schools*. Helsingin yliopisto.
- Kallestad, J., & Olweus, D. (2003). Predicting Teachers' and Schools' Implementation of the Olweus Bullying Prevention Program: A Multilevel Study. *Prevention & Treatment*, 6, No Pagination SpecifiedArticle 21. <https://doi.org/10.1037/1522-3736.6.1.621a>
- Khoury-Kassabri, M., Benbenishty, R., Avi Astor, R., & Zeira, A. (2004). The contributions of community, family, and school variables to student victimization. *American Journal of Community Psychology*, 34(3), 187–204.
- Kollerová, L., Soukup, P., Strohmeier, D., & Caravita, S. C. S. (2021). Teachers' active responses to bullying: Does the school collegial climate make a difference? *European Journal of Developmental Psychology*, 0(0), 1–17. <https://doi.org/10.1080/17405629.2020.1865145>

- Kärnä, A., Voeten, M., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2010). Vulnerable children in varying classroom contexts: Bystanders' behaviors moderate the effects of risk factors on victimization. *Merrill-Palmer Quarterly*, 56(3), 261–282. <https://doi.org/10.1353/mpq.0.0052>
- Leadbeater, B. J., Gladstone, E. J., & Sukhawathanakul, P. (2015). Planning for sustainability of an evidence-based mental health promotion program in Canadian elementary schools. *American Journal of Community Psychology*, 56(1–2), 120–133. <https://doi.org/10.1007/s10464-015-9737-8>
- Mager, U., & Nowak, P. (2012). Effects of student participation in decision making at school. A systematic review and synthesis of empirical research. *Educational Research Review*, 7(1), 38–61. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2011.11.001>
- McDougall, P., & Vaillancourt, T. (2015). Long-term adult outcomes of peer victimization in childhood and adolescence: Pathways to adjustment and maladjustment. *American Psychologist*, 70(4), 300–310. <https://doi.org/10.1037/a0039174>
- Moore, S. E., Norman, R. E., Suetani, S., Thomas, H. J., Sly, P. D., & Scott, J. G. (2017). Consequences of bullying victimization in childhood and adolescence: A systematic review and meta-analysis. *World Journal of Psychiatry*, 7(1), 60. <https://doi.org/10.5498/wjp.v7.i1.60>
- Peets, K., Pöyhönen, V., Juvonen, J., & Salmivalli, C. (2015). Classroom norms of bullying alter the degree to which children defend in response to their affective empathy and power. *Developmental Psychology*, 51(7), 913–920. <http://dx.doi.org/10.1037/a0039287>
- Pouwels, J. L., van Noorden, T. H. J., & Caravita, S. C. S. (2019). Defending victims of bullying in the classroom: The role of moral responsibility and social costs. *Journal of Experimental Social Psychology*, 84, 103831. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2019.103831>
- Pozzoli, T., Gini, G., & Vieno, A. (2012). The Role of Individual Correlates and Class Norms in Defending and Passive Bystanding Behavior in Bullying: A Multilevel Analysis. *Child development*, 83. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2012.01831.x>
- Rivers, I., Poteat, V. P., Noret, N., & Ashurst, N. (2009). Observing bullying at school: The mental health implications of witness status. *School Psychology Quarterly*, 24(4), 211–223. <https://doi.org/10.1037/a0018164>
- Saarento, S., Kärnä, A., Hodges, E. V. E., & Salmivalli, C. (2013). Student-, classroom-, and school-level risk factors for victimization. *Journal of School Psychology*, 51(3), 421–434. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2013.02.002>
- Sainio, M., Herkama, S., Turunen, T., Rönkkö, M., Kontio, M., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2020). Sustainable antibullying program implementation: School profiles and predictors. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 132–142. <https://doi.org/10.1111/sjop.12487>
- Sainio, M., Veenstra, R., Huitsing, G., & Salmivalli, C. (2011). Victims and their defenders: A dyadic approach. *International Journal of Behavioral Development*, 35(2), 144–151. <https://doi.org/10.1177/0165025410378068>
- Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: Implications for interventions. *Journal of Adolescence*, 22(4), 453–459. <https://doi.org/10.1006/jado.1999.0239>

- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*, 22(1), 1–15.
- Salmivalli, C., & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development*, 28(3), 246–258.
- Schacter, H. L., & Juvonen, J. (2019). Dynamic Changes in Peer Victimization and Adjustment Across Middle School: Does Friends' Victimization Alleviate Distress? *Child Development*, 90(5), 1738–1753. <https://doi.org/10.1111/cdev.13038>
- Serdiouk, M. (2016). Teacher-child relationships and friendships and peer victimization across the school year. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 46, 63–72.
- Serdiouk, M., Rodkin, P., Madill, R., Logis, H., & Gest, S. (2015). Rejection and Victimization among Elementary School Children: The Buffering Role of Classroom-Level Predictors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(1), 5–17. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9826-9>
- Thornberg, R., & Jungert, T. (2014). School bullying and the mechanisms of moral disengagement: School Bullying and the Mechanisms. *Aggressive Behavior*, 40(2), 99–108. <https://doi.org/10.1002/ab.21509>
- Troop-Gordon, W., & Kopp, J. (2011). Teacher-Child Relationship Quality and Children's Peer Victimization and Aggressive Behavior in Late Childhood. *Social Development*, 20(3), 536–561. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2011.00604.x>
- Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: A systematic and meta-analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 27–56. <https://doi.org/10.1007/s11292-010-9109-1>
- Vaillancourt, T., Hymel, S., & McDougall, P. (2003). Bullying Is Power. *Journal of Applied School Psychology*, 19(2), 157–176. https://doi.org/10.1300/J008v19n02_10
- van den Berg, Y. H. M., Segers, E., & Cillessen, A. H. N. (2012). Changing Peer Perceptions and Victimization through Classroom Arrangements: A Field Experiment. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(3), 403–412. <https://doi.org/10.1007/s10802-011-9567-6>
- van Niejenhuis, C., Huitsing, G., & Veenstra, R. (2020). Working with parents to counteract bullying: A randomized controlled trial of an intervention to improve parent-school cooperation. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 117–131. <https://doi.org/10.1111/sjop.12522>
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Huitsing, G., Sainio, M., & Salmivalli, C. (2014). The role of teachers in bullying: The relation between antibullying attitudes, efficacy, and efforts to reduce bullying. *Journal of Educational Psychology*, 106(4), 1135–1143. <https://doi.org/10.1037/a0036110>
- Wang, C., Swearer, S. M., Lembeck, P., Collins, A., & Berry, B. (2015). Teachers Matter: An Examination of Student-Teacher Relationships, Attitudes Toward Bullying, and Bullying Behavior. *Journal of Applied School Psychology*, 31(3), 219–238. <https://doi.org/10.1080/15377903.2015.1056923>
- Wolke, D., Copeland, W. E., Angold, A., & Costello, E. J. (2013). Impact of bullying in childhood on adult health, wealth, crime, and social outcomes. *Psychological science*, 24(10), 1958–1970.
- Wolke, D., & Lereya, S. T. (2015). Long-term effects of bullying. *Archives of Disease in Childhood*, 100(9), 879–885. <https://doi.org/10.1136/archdischild-2014-306667>
- Young, A., Green, V. A., & Jacobsen-Grocott, T. (2021). Parents' perceptions of the KiVa anti-bullying program. *Pastoral Care in Education*, 0(0), 1–19. <https://doi.org/10.1080/02643944.2021.1977990>